

Київський університет імені Бориса Грінченка
Інститут людини
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи _____ (О. Б. Жильцов)
_____ 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Технології інклюзивного навчання дітей
із сенсорними порушеннями»

спеціальності	016 Спеціальна освіта (шифр і назва спеціальності (тей))
освітнього рівня	першого (бакалаврського) (назва освітнього рівня, ОКР)
освітньої програми	016.00.01 Логопедія (шифр і назва освітньої програми)
спеціалізації (за наявності)	Інклюзивна освіта (назва спеціалізації)

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти
Проголосив № 0929/20
Жильцов
(підпис) (прізвище, ініціали)
« » 2020 р.

Київ – 2020

Розробники:

Федоренко Оксана Филімонівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка

Бабич Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка

Викладачі:

Федоренко Оксана Филімонівна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Бабич Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Робочу програму розглянуто й затверджено на засіданні кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Протокол № 13 від 27 серпня 2020 р.

Завідувач кафедри _____ (О.В. Мартинчук)

(підпис)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми (керівником освітньої програми Логопедія

(назва освітньої програми)

27.08.2020 р.

Керівник освітньої програми _____ (О.В. Мартинчук)

(підпис)

Робочу програму перевірено

01.09.2020 р.

Заступник директора _____ (Р.О. Павлюк)

(підпис)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Технології інклюзивного навчання дітей із сенсорними порушеннями		
Вид дисципліни	вибіркова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	4/ 120	
Курс	4	-
Семестр	7	-
Обсяг кредитів	4	-
Обсяг годин, в тому числі:	120	-
Аудиторні	56	-
Модульний контроль	8	-
Семестровий контроль	30	-
Самостійна робота	26	-
Форма семестрового контролю	екзамен	-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формувати у студентів систему знань та умінь у сфері організації та впровадження інклюзивного навчання дітей із сенсорними порушеннями; сприяти оволодінню основами науково та методично обґрунтованих підходів до розбудови освітнього процесу для дітей із означеною категорією з опорою на вітчизняний та міжнародний досвід.

Завдання навчальної дисципліни:

Відповідно до освітньо-професійної програми 016.00.01 Логопедія підготовки за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 016 Спеціальна освіта, дисципліна «Технології інклюзивного навчання дітей із сенсорними порушеннями» забезпечує формування таких компетентностей:

- формувати загальні компетентності: світоглядну, громадянську, комунікативну, аналітичну, інформаційно-комунікаційну, самоосвітню, креативну, міжособистісної взаємодії;
- формувати фахові компетентності: організаційну, теоретико-методологічну, психолого-педагогічну, методичну, спеціально-педагогічну, спеціально-методичну, медико-біологічну, проектувальну, діагностико-корекційну, психолінгвістичну, консультативну, деонтологічну, компетентність у сфері спеціального та інклюзивного навчання дітей із сенсорними порушеннями;
- забезпечити набуття практичних навичок при формуванні компетентностей у сфері інклюзивного навчання у виявленні та задоволенні особливих освітніх потреб дітей із сенсорними порушеннями в Центрі практичної підготовки «Центр інклюзивної освіти».

3. Результати навчання за дисципліною:

Відповідно до Освітньо-професійної програми 016.00.01 Логопедія підготовки за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 016 Спеціальна освіта, дисципліна «Технології інклюзивного навчання дітей із сенсорними порушеннями» забезпечує оволодіння такими програмовими результатами навчання:

- знати базові засади психофізичного розвитку дітей із сенсорними порушеннями;
- розуміти переваги та виклики інклюзивного навчання щодо задоволення особливих освітніх потреб дітей з порушеннями зору та слуху;
- уміти формулювати аргументи на підтримку участі та діяльності дітей із сенсорними порушеннями з позиції Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей та підлітків;
- знати і забезпечувати ресурси та пошук ресурсів для планування підтримки дітей з сенсорними порушеннями;
- знати і розуміти процес моніторингу та оцінювання успіхів дітей з сенсорними порушеннями в освітньому процесі;
- знати процес оцінювання особливих потреб та розуміти його результати для подолання обмеження участі учнів з особливими освітніми потребами в освітньому процесі;
- критично мислити щодо використання Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей та підлітків як сучасного підходу до визначення особливих освітніх потреб із урахуванням національних особливостей і традицій української школи й освіти;
- уміти організовувати освітнє середовище, орієнтоване на потреби дітей з сенсорними порушеннями в освітньому процесі та потреби інших учасників освітнього процесу;
- володіти методологічними підходами та технологіями психологічного консультування осіб із сенсорними порушеннями; уміти проводити психологічне консультування в психолого-педагогічному супроводі родин, що виховують дітей із сенсорними порушеннями;
- уміти здійснювати раціональний вибір технологій супроводу дітей раннього, дошкільного й молодшого шкільного віку із сенсорними порушеннями;
- уміти продемонструвати на базовому рівні знання і вміння до оптимального вибору і реалізації оволодіння на достатньому рівні навичками працювати самостійно (виконання завдань для самостійної роботи) та у групі (виконання завдань на семінарських й практичних заняттях).

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль 1. Передумови організації інклюзивної практики для дітей із порушеннями зорової функції в закладах освіти							
Тема 1.Сучасний стан та проблеми розвитку інклюзивної освіти для дітей із порушеннями зорової функції	2	2	-	-	-	-	-
Тема 2. Нейрофізіологічні механізми порушень зорової функції	6	2	2	-	-	-	2
Тема 3. Особливості розвитку незрячих та осіб з порушеннями зору	6	2	2	-	-	-	2
Модульний контроль.	2						
Разом	16	6	4	-	-	-	4
Змістовий модуль 2. Технології інклюзивного навчання дітей з порушеннями зору							
Тема 4. Адаптація освітнього середовища для осіб із порушеннями зору: доступність до комунікацій та інформаційна доступність	6	2	-	2	-	-	2
Тема 5. Адаптація навчальних підходів для дітей з порушеннями зору: навчальні цілі, навчальні матеріали, форми та методи навчання	6	2	2	-	-	-	2
Тема 6. Огляд методики навчання незрячих читанню та письму. Сучасні засоби навчання.	9	2	2	2			3
Тема 7. Стратегії підтримки дітей з порушеннями зору в умовах інклюзивного навчання	6	2	-	2	-	-	2
Модульний контроль.	2						
Разом	29	8	4	6	-	-	9
Змістовий модуль 3. Психо-соціальні аспекти порушень слуху у дітей							
Тема 8.Роль слуху в сприйнятті	2	2	-	-	-	-	-

навколишнього світу. Порушення слуху.							
Тема 9.Можливості слухового сприймання в умовах порушення слухової функції. Слухопротезування.	7	2	2	-	-	-	3
Тема 10.Особливості розвитку дітей з порушеннями слуху.	8	2	2	2	-	-	2
Модульний контроль.	2						
Разом	19	6	4	2	-	-	5
Змістовий модуль 4							
Організація інклюзивного освітнього процесу для дітей з порушеннями слуху							
Тема 11. Специфіка організації освітнього процесу для дітей з порушеннями слуху в інклюзивних умовах.	4	2	-	2	-	-	-
Тема 12. Педагогічна підтримка учнів з порушеннями слуху під час уроків.	8	2	2	-	-	-	4
Тема 13. Спеціальна підтримка учнів з порушеннями слуху.	8	2	-	2			4
Тема14. Організація інклюзивного навчання дітей з порушеннями слуху в умовах пандемії. Дистанційне та змішане (аудиторно-дистанційне) навчання.	4	2	-	2	-	-	-
Модульний контроль.	2						
Разом	26	8	2	6	-	-	8
Семестровий контроль	30						
Усього	120	28	14	14	-	-	26

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Передумови організації інклюзивної практики для дітей із порушеннями зорової функції в закладах освіти

Тема 1.Сучасний стан та проблеми розвитку інклюзивної освіти для дітей із порушеннями зорової функції

Інтеграція та інклюзія для дітей з порушеннями зору. Аналіз сучасної нормативно-правової бази щодо розвитку інклюзивної освіти в Україні, зокрема, щодо дітей із порушеннями зору. Сучасний досвід створення умов та впровадження інтегрованого та інклюзивного навчання у закладах освіти для осіб з порушеннями зору.

Охорона зору в закладах для незрячих та дітей із порушеннями зору. Лікувально-відновлювальна робота. Традиційні методи відновлення порушень зору. Оптичні засоби корекції. Плеоптичне та ортоптичне лікування. Гігієна зору в закладах ї освіти.

Система дошкільного виховання дітей з порушеннями зору. Особливості виховання та навчання незрячих дітей дошкільного віку. Підготовка дітей з порушеннями зору до шкільного навчання. Система

шкільного навчання дітей з порушеннями зору в умовах спеціальних закладів освіти та закладів з інклюзивною формою навчання.

Сучасний стан тифлопедагогіки та тифлопсихології в Україні. Діяльність Українського товариства сліпих (УТОС).

Ключові слова: незрячі, діти із порушеннями зору, охорона зору, оптичні засоби, плеоптичне та ортоптичне лікування, УТОС, тифлопедагогіка, тифлопсихологія.

Рекомендована основна література [3, 4, 5]

Рекомендована додаткова література [5, 6, 7, 8, 9]

Тема 2. Нейрофізіологічні механізми порушень зорової функції

Нейрофізіологічні механізми зорової функції. Провідна роль зорового аналізатора в отриманні інформації про оточуючий світ. Структура зорового аналізатора. Зорова система людини в онтогенезі.

Функції зорового сприймання: стимульно-розрізнявальна, аналітико-синтетична, інформаційно-пізнавальна, організаційно-регулююча, комунікативно-виховуюча. Вплив зорової сенсорної депривації на психічний розвиток дитини.

Класифікація порушень зору. Групи дітей з порушеннями зору. Поняття про природжену, набуту «сліпоту, слабозорість». Загальна характеристика незрячих та дітей із порушеннями зору.

Порушення рефракції: міопія, гіперметропія, астигматизм. Порушення периферичного та центрального зору. Порушення окорухових механізмів. Косоокість, її види. Амбліопія. Характеристика залишкового зору при практичній сліпоті. Особливості зорового сприйняття при різних патологіях зорового аналізатора, їх вплив на сприймання дитиною оточуючого світу, формування різних видів діяльності.

Методи діагностики стану зорового аналізатора.

Ключові слова: зорова функція, зоровий аналізатор, зорова система, міопія, гіперметропія, астигматизм, амбліопія, залишковий зір, коосоокість.

Рекомендована основна література [3, 4, 5]

Рекомендована додаткова література [7, 9, 17]

Тема 3. Особливості розвитку незрячих та осіб з порушеннями зору

Особливості розвитку пізнавальної сфери дітей з порушеннями зору. Загальна характеристика впливу порушень зору на пізнавальний розвиток. Особливості уваги, пам'яті, уяви, мислення дітей з порушеннями зору. Вплив порушення зору на мовленнєвий розвиток дитини. Особливості розвитку емоційно-вольової сфери та особистості дітей з порушеннями зору. Вплив зорової сенсорної депривації на емоційний стан дитини. Міжособистісні відносини і самооцінка дітей з порушеннями зору: астеничність, навіюваність, демонстративність, збудливість, іпохондричність, збудливість. Сфера мотивацій і потреб дітей з порушеннями зору.

Закономірності компенсації порушень зору. Компенсаторне значення збережених аналізаторів. Характеристика дотикового сприймання осіб з порушеннями зору. Взаємодія рухового та дотикового аналізаторів. Компенсаторне значення мовлення для незрячих. Особливості компенсації порушень зору в ранньому віці.

Ключові слова: сенсорна депривація, компенсація зору, збережені аналізатори, руховий аналізатор, дотиковий аналізатор, ранній вік.

Рекомендована основна література [3, 4, 5]

Рекомендована додаткова література [5, 6, 7, 8, 9]

Змістовий модуль 2.

Технології інклюзивного навчання дітей з порушеннями зору

Тема 4. Адаптація освітнього середовища для осіб із порушеннями зору: доступність до комунікацій та інформаційна доступність

Пристосування приміщень до потреб дітей із порушеннями зорової функції. Загальні рекомендації щодо облаштування території освітнього закладу.

Забезпечення відповідності навчального процесу зоровим можливостям дітей. Вимоги до режиму зорових навантажень, розміщення дітей на заняттях.

Розвиток просторового орієнтування дітей з порушеннями зору. Принципи і методи розвитку просторового орієнтування. Розвиток компенсаторних засобів орієнтування в просторі. Використання залишкового зору при просторовому орієнтуванні.

ІКТ як компенсаторний, комунікаційний та дидактичний засіб підтримки інклюзивного навчання дітей із порушеннями зору. Адаптивні хмаро орієнтовані технології: індивідуалізація та диференціація освітнього процесу, підтримка персоніфікованого комп'ютерно орієнтованого навчального середовища, підвищення якості й доступності електронних освітніх ресурсів.

Ключові слова : зорові можливості, зорове навантаження, просторове орієнтування, електронні ресурси.

Рекомендована основна література [3, 4, 5]

Рекомендована додаткова література [5, 6, 7, 8, 9]

Тема 5. Адаптація навчальних підходів для дітей з порушеннями зору: навчальні цілі, навчальні матеріали, форми та методи навчання

Сутність навчальної адаптації дітей із порушеннями зору. Види адаптації. Адаптація навчальних підходів, матеріалів, навчальних програм, форм і методів навчання тощо.

Модифікація та шляхи її виконання. Особливості застосування модифікації для дітей із порушеннями зорової функції.

Розвиток компенсаторних процесів у дітей з порушеннями зору в процесі навчання. Розвиток зорового сприймання на корекційно-

розвивальних заняттях. Розвиток дотикового сприймання. Тифлографіка. Рельєфно-крапковий алфавіт Брайля.

Вимоги до наочності, яка використовується при навчанні дітей з порушеннями зору. Організація шкільного навчання незрячих. Соціальна адаптація та реабілітація осіб з глибокими порушеннями зору.

Ключові слова: тифлографіка, рельєфно-крапковий алфавіт, зорове сприймання, модифікація, адаптація.

Рекомендована основна література [3, 4, 5]

Рекомендована додаткова література [5, 6, 7, 8, 9, 17]

Тема 6. Огляд методики навчання незрячих читанню та письму. Сучасні засоби навчання (3 год.)

Передісторія створення шрифтів для писемності незрячих. Рельєфно-крапкові шрифти: система Барб'є, система Л. Брайля. Модифікації шрифту Л. Брайля. Шрифт Гебольда. Скоропис

Умовний дотиковий образ брайлівської букви як основа для навчання читанню. Фізіологічні механізми дотикового сприймання рельєфно-крапкового шрифту. Умови ефективного дотикового читання рельєфного шрифту. Специфіка дотикового читання сліпих. Особливості дотикових розрізень рельєфно-крапкових букв. Особливості формування способів та прийомів впізнавання рельєфно-крапкових букв.

Утворення букв першого рядка за системою Брайля. Утворення букв другого, третього та четвертого рядків. Математичні та розділові знаки у шрифті Брайля. Симетричні букви у шрифті Брайля.

Обладнання робочого місця учня. Підготовка руки до письма. Розвиток орієнтування учня у малому просторі. Знайомство з брайлівською шестикрапкою. Навчання самостійному утворенню рельєфних знаків – букв шрифтом Брайля. Письмо шрифтом Гебольда.

Іноваційні методики, що поєднали методики проведення уроків у спеціальних школах для незрячих із методиками викладання у загальноосвітніх школах (Г.М. Ліщинська).

Ключові слова: шрифт Брайля, шрифт Гебольда, дотикове читання, шести крапка.

Рекомендована основна література [3, 4, 5]

Рекомендована додаткова література [5, 6, 7, 8, 9, 17]

Тема 7. Стратегії підтримки дітей з порушеннями зору в умовах інклюзивного навчання (2 год.)

Стратегії роботи з дітьми дошкільного віку із порушеннями зору. Методика мануального ознайомлення з формою предметів. Робота з мозаїкою. Робота з конструктором. Заняття з ліплення. Читання рельєфних малюнків. Вправи на самомасаж рук для активації дотику.

Спеціальних технічні засоби для навчання незрячого школяра. Сучасні дидактичні засоби, які адаптовані для незрячих користувачів (м'ячі зі звуковим ефектом, прилад для рельєфного малювання, магнітний

конструктор для побудови 3Д моделей, рельєфна мапа України та ін.), що використовуються для уроків геометрії, фізики, хімії, географії, трудового навчання, фізичної культури. Підручники у форматі DAISY, що є альтернативою рельєфно-крапковому підручнику.

Методика аудіодискрипції – адаптація мультиплікаційних і художніх фільмів, екскурсійних маршрутів та інших візуальних об'єктів для дітей з тяжкими порушеннями зору для спільних креативних майданчиків для зрячих і незрячих дітей.

Ключові слова: рельєфне малювання, формат DAISY, аудіодискрипція, 3Д моделі.

Рекомендована основна література [3, 4, 5]

Рекомендована додаткова література [5, 6, 7, 8, 9, 17]

Змістовий модуль 3.

Психо-соціальні аспекти порушень слуху у дітей

Тема 8. Порушення слуху

Слухова система людини. Порушення слуху. Типи порушень слуху. Класифікація порушень слуху. Характеристика та роль слуху при зниженні слуху та практичній глухоті. Методи діагностики стану слухового аналізатора. Педагогічна діагностика стану слухового сприймання.

Ключові слова: звук, порушення слуху, глухий, слабкочуючий, методи діагностики, слухове сприймання.

Рекомендована основна література [1, 2]

Рекомендована додаткова література [1, 4]

Тема 9. Можливості слухового сприймання в умовах порушення слухової функції. Слухопротезування

Порушення слуху і можливості слухового сприймання. Медичні технічні методи корекції порушень слуху. Слухові апарати та кохлеарна імплантація. Пріоритет функцій слухового та зорового сприймання для різних груп дітей з порушеннями слуху (глухі, слабкочуючі, діти з КІ тощо).

Ключові слова: порушення слуху, слухове сприймання, сприймання мовлення, слухопротезування.

Рекомендована основна література [1, 3]

Рекомендована додаткова література [4,6]

Тема 10. Особливості розвитку дітей з порушеннями слуху.

Психологічні особливості дітей з порушеннями слуху. Особливості особистісної сфери. Способи комунікації. Розвиток слухового сприймання та формування вимови. Виховання та навчання нечуючих дітей дошкільного віку. Підготовка дітей з порушеннями слуху до шкільного навчання. Система

шкільного навчання дітей з порушеннями слуху в умовах спеціальних закладів освіти та закладів з інклюзивною формою навчання.

Ключові слова: порушення слуху, увага, сприймання, пам'ять, мовлення, мислення.

*Рекомендована основна література [1, 3]
Рекомендована додаткова література [1, 3, 10]*

Змістовий модуль 4.

Організація інклюзивного освітнього процесу для дітей з порушеннями слуху

Тема 11. Специфіка організації освітнього процесу для дітей з порушеннями слуху в інклюзивних умовах навчання

Особливості супроводу дітей з порушеннями слуху під час інклюзивного навчання. Рівень втрати слуху та вибір освітнього підходу. Участь і діяльність як ключові конструкти. Загальні рекомендації до адаптації приміщень до потреб дітей із порушеннями слуху. Забезпечення відповідності навчального процесу слуховим можливостям дітей. Правила використання слухової, зорової, тактильної функцій та їх комбінацій під час уроку. Використання ІКТ та FM- систем для забезпечення доступності до освітнього процесу дітей з порушеннями слуху.

Ключові слова: освітній процес, адаптація, комунікація, слухові можливості, ІКТ.

*Рекомендована основна література [2, 3]
Рекомендована додаткова література [6, 12, 13]*

Тема 12. Педагогічна підтримка учнів з порушеннями слуху під час уроків. Огляд методик

Навчальні ситуації для залучення учнів з порушеннями слуху. Підтримка спілкування з однолітками та вчителем. Адаптації змісту, процесу та результатів навчання. Методичні рекомендації щодо розвитку мовлення під час уроків. Організація роботи з віршованими та прозовими текстами. Організація роботи під час переказів та диктантів. Практика висловлення розуміння через зображення, драматизацію тощо. Словникова робота.

Ключові слова: адаптації, спілкування, розвиток мовлення, словникова робота.

*Рекомендована основна література [1, 2]
Рекомендована додаткова література [1, 5, 15,16]*

Тема 13. Спеціальна підтримка учнів з порушеннями слуху.

Дактиль. Українська жестова мова. Cued Speech. Поняття про альтернативну і додаткову комунікацію у контексті навчання дітей з порушеннями слуху. Спеціальні індивідуальні та групові заняття з дітьми з порушеннями слуху.

Ключові слова: порушення інтелектуального розвитку, увага, сприймання, пам'ять, мовлення, мислення.

*Рекомендована основна література [21, 3]
Рекомендована додаткова література [1, 3, 14]*

Тема 14. Організація інклюзивного навчання в умовах пандемії. Дистанційне та змішане (аудиторно-дистанційне) навчання.

Особливості організації дистанційного та змішаного навчання. Роль асистента вчителя під час дистанційного та змішаного навчання. Виявлення бар'єрів та полегшуючих факторів. Участь спеціального педагога (сурдопедагога). Залучення батьків.

Ключові слова: COVID 19, особи з інвалідністю, діяльність, участь, дистанційне навчання.

*Рекомендована основна література [2, 3]
Рекомендована додаткова література [11, 16]*

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів з дисципліни

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	3	3	4	4	3	3	4	4
Відвідування семінарських занять	1	2	2	2	2	2	2	1	1
Відвідування практичних занять	1	0	0	3	3	1	1	3	3
Робота на семінарському занятті	10	2	20	2	20	2	20	1	10
Робота на практичному занятті	10	0	0	3	30	1	10	3	30
Виконання завдань для самостійної роботи	5	2	10	4	20	2	10	2	20
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ	30	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом		-	60	-	104	-	71	-	93
Максимальна кількість балів: 328									
Розрахунок коефіцієнта: $k=328/60 = 5,46$									

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

Змістовий модуль 1.

Передумови організації інклюзивної практики для дітей із порушеннями зорової функції в закладах освіти

Тема 2. Нейрофізіологічні механізми порушень зорової функції (2 год.)

Завдання: Здійсніть пошук інформації щодо класифікації порушень зорової функції (вид порушення, його характеристика, особливості зорової функції, причини виникнення тощо). Оформіть у вигляді таблиці:

Вид порушення зорової функції	Ступінь порушення зорової функції	Характеристика порушення зорової функції	Причини порушення зорової функції

Форма подання: у вигляді таблиці в робочому зошиті.

Критерії оцінювання: здатність до коректного й науково виваженого аналізу теоретичного матеріалу – 1 бал, здатність до творчого й науково виваженого обґрунтування обраного матеріалу – 2 бала, здатність до логічного структурування матеріалу – 1 бал, здатність до грамотної (без орфографічних, пунктуаційних та стилістичних помилок) презентації матеріалу – 1 бал.

Тема 3. Особливості розвитку незрячих та осіб з порушеннями зору (2 год.)

Завдання: Перегляньте фільм «Рей!» (2004). У робочому зошиті напишіть есе, у якому висвітліть власну позицію щодо питання особливостей реалізації власного потенціалу осіб із порушеннями зору (незрячих).

Форма подання: есе в робочому зошиті.

Критерії оцінювання: здатність до коректного й науково виваженого аналізу теоретичного матеріалу – 1 бал, здатність до творчого й науково виваженого обґрунтування власної позиції у процесі розкриття теми – 2 бала, здатність до логічного структурування матеріалу – 1 бал, здатність до грамотної (без орфографічних, пунктуаційних та стилістичних помилок) презентації власної позиції – 1 бал.

Змістовий модуль 2.

Технології інклюзивного навчання дітей з порушеннями зору

Тема 4. Адаптація освітнього середовища для осіб із порушеннями зору: доступність до комунікацій та інформаційна доступність (2 год.)

Завдання: Розробіть пам'ятку у форматі постера/брошури/флаєра/буклета (на вибір студента) для вчителя початкових класів, щодо режиму зорових навантажень для дітей із порушеннями зору.

Форма подання: пам'ятка у форматі постера/брошури/флаєра/буклета (на вибір студента) презентується на практичному занятті.

Критерії оцінювання: здатність до коректного й науково виваженого підбору матеріалу – 1 бал, здатність до творчого й науково виваженого обґрунтування обраного матеріалу – 2 бала, здатність до логічного структурування матеріалу – 1 бал, здатність до грамотної (без орфографічних, пунктуаційних та стилістичних помилок) презентації матеріалу – 1 бал.

Тема 5. Адаптація навчальних підходів для дітей з порушеннями зору: навчальні цілі, навчальні матеріали, форми та методи навчання (2 год.)

Завдання: Розробіть вимоги до наочності, яка використовується при навчанні дітей з порушеннями зору.

Форма подання: вимоги оформлені у документі Word або у робочому зошиті.

Критерії оцінювання: здатність до коректного й науково виваженого підбору матеріалу – 1 бал, здатність до творчого й науково виваженого обґрунтування обраного матеріалу – 2 бала, здатність до логічного структурування матеріалу – 1 бал, здатність до грамотної (без орфографічних, пунктуаційних та стилістичних помилок) презентації матеріалу – 1 бал.

Тема 6. Огляд методик навчання незрячих читанню та письму. Сучасні засоби навчання

Завдання: Напишіть есе про себе і своє хобі шрифтом Брайля.

Форма подання: есе шрифтом Брайля в робочому зошиті.

Критерії оцінювання: здатність до коректного й науково виваженого аналізу теоретичного матеріалу – 1 бал, здатність до творчого й науково виваженого обґрунтування обраного матеріалу – 2 бала, здатність до логічного структурування матеріалу – 1 бал, здатність до грамотної (без орфографічних, пунктуаційних та стилістичних помилок) презентації матеріалу – 1 бал.

Тема 7. Стратегії підтримки дітей з порушеннями зору в умовах інклюзивного навчання

Завдання: Здійсніть пошук сучасних технічних засобів навчання для незрячих та осіб із порушеннями зору. Оформіть у вигляді таблиці:

Назва технічного засобу	Автор/марка/джерело інформації	Категорія осіб, для яких використовується	Опис/функціонування	Фото/відео

Форма подання: у вигляді таблиці в робочому зошиті.

Критерії оцінювання: здатність до коректного й науково виваженого аналізу теоретичного матеріалу – 1 бал, здатність до творчого й науково виваженого обґрунтування обраного матеріалу – 2 бала, здатність до логічного структурування матеріалу – 1 бал, здатність до грамотної (без орфографічних, пунктуаційних та стилістичних помилок) презентації матеріалу – 1 бал.

Змістовий модуль 3.

Психо-соціальні аспекти порушень слуху у дітей

Тема 9. Можливості слухового сприймання в умовах порушення слухової функції. Слухопротезування (3 год.)

Завдання: перегляньте драматичний фільм Анара Аббасова «Битва» (2019р). В есе розкрийте думки, чи змінились Ваші погляди щодо осіб з порушеннями слуху після перегляду фільму і чому.

Форма подання: есе в робочому зошиті.

Критерії оцінювання: здатність до коректного й науково виваженого аналізу теоретичного матеріалу – 1 бал, здатність до творчого й науково виваженого обґрунтування обраного матеріалу – 2 бала, здатність до логічного структурування матеріалу – 1 бал, здатність до грамотної (без орфографічних, пунктуаційних та стилістичних помилок) презентації матеріалу – 1 бал.

Тема 10. Особливості розвитку дітей з порушеннями слуху (4 год.)

Завдання: Розробіть пам'ятку у форматі постера/брошури/флаєра/буклета (на вибір студента) щодо вибору освітнього підходу для дитини з порушеннями слуху, зважаючи на рівень втрати слуху та фактори середовища.

Форма подання: пам'ятка у форматі постера/брошури/флаєра/буклета (на вибір студента) презентується на практичному занятті

Критерії оцінювання: здатність до коректного й науково виваженого аналізу теоретичного матеріалу – 1 бал, здатність до творчого й науково виваженого обґрунтування обраного матеріалу – 2 бала, здатність до логічного структурування матеріалу – 1 бал, здатність до грамотної (без орфографічних, пунктуаційних та стилістичних помилок) презентації матеріалу – 1 бал.

Змістовий модуль 4.

Організація інклюзивного освітнього процесу для дітей з порушеннями слуху

Тема 12. Педагогічна підтримка учнів з порушеннями слуху під час уроків. Огляд методик (4 год.)

Завдання: перегляньте Онлайн-курс для вчителів початкової школи за

посиланням <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:mon-edera-osvitoria+st101+st101/about> та розробіть презентацію-доповідь (до 10 слайдів) для педагогів закладу, що запроваджують інклюзивне навчання на тему «Рекомендації для організації інклюзивного навчання учнів з порушеннями слуху».

Форма подання: презентація-доповідь у форматі запису.

Критерії оцінювання: здатність до коректного й науково виваженого аналізу теоретичного матеріалу – 1 бал, здатність до творчого й науково виваженого обґрунтування обраного матеріалу – 2 бала, здатність до логічного структурування матеріалу – 1 бал, здатність до грамотної (без орфографічних, пунктуаційних та стилістичних помилок) презентації матеріалу – 1 бал.

Тема 13. Спеціальна підтримка учнів з ООП під час уроків (4 год.)

Завдання: опрацюйте онлайн ресурс жестової мови за посиланням <https://www.spreadthesign.com/uk.ua/search/> . Оберіть та вивчіть 10-20 слів для знайомства з дитиною з порушеннями слуху. Продемонструйте на практиці.

Форма подання: презентуються на практичному занятті

Критерії оцінювання: здатність до коректного й науково виваженого аналізу теоретичного матеріалу – 1 бал, здатність до творчого й науково виваженого обґрунтування обраного матеріалу – 2 бала, здатність до логічного структурування матеріалу – 1 бал, здатність до грамотної (без орфографічних, пунктуаційних та стилістичних помилок) презентації матеріалу – 1 бал.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

№ МКР	Форма проведення	Критерії оцінювання	Кількість балів
МКР 1	Тестування	Правильна відповідь на тестове завдання	1 бал/ правильна відповідь, макс. – 25 б.
МКР 2	Тестування	Правильна відповідь на тестове завдання	1 бал/ правильна відповідь, макс. – 25 б.
МКР 3	Тестування	Правильна відповідь на тестове завдання	1 бал/ правильна відповідь, макс. – 25 б.
МКР 4	Тестування	Правильна відповідь на тестове завдання	1 бал/ правильна відповідь, макс. – 25 б.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.
Письмова.

Критерії оцінювання завдань

За перше завдання (репродуктивного характеру) – тах 10 балів за правильну відповідь, яка демонструє знання і розуміння теоретичного матеріалу.

За друге завдання (аналітичне) – тах 10 балів за правильну, розгорнуту відповідь, з наявним аналізом та аргументацією власної позиції щодо змісту питання.

За третє завдання (практичне) – тах 20 балів за правильну, розгорнуту відповідь, яка на достатньо високому рівні презентує сформованість у студента навичок самостійної професійної діяльності у процесі презентації власної думки й обраних позицій щодо практичного використання засвоєного матеріалу.

6.5 Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю.

1. Назвіть ефективні стратегії практичної реалізації теоретичних підстав інклюзії.
2. Обґрунтуйте необхідність розробки і проектування змін у системі освіти, у тому числі в професійній готовності вчителів до роботи в закладах освіти з інклюзивною формою навчання.
3. Проаналізуйте сучасну нормативно-правову базу щодо розвитку інклюзивної освіти в Україні, зокрема, щодо дітей із сенсорними порушеннями.
4. Розкрийте сучасний досвід впровадження інтегрованого та інклюзивного навчання у закладах освіти для дітей із сенсорними порушеннями.
5. Розкрийте нейрофізіологічні механізми зорової функції.
6. Охарактеризуйте команду психолого-педагогічного супроводу дитини із сенсорними порушеннями: склад команди, роль та зона відповідальності кожного тощо.
7. Розкрийте стратегію розробки ІПР для дитини із сенсорними порушеннями.
8. Охарактеризуйте взаємодію вчителя та асистента вчителя.
9. Розкрийте технологію проведення зустрічі команди супроводу.
10. Розкрийте партнерські засади в роботі фахівців команди супроводу та батьків дітей із сенсорними порушеннями.
11. Розкрийте особливості співпраці з родинами дітей із сенсорними порушеннями.
12. Охарактеризуйте форми взаємодії з батьками в умовах інклюзивного навчання.
13. Розкрийте результати, ризики та наслідки моніторингу навчально-виховної ситуації дитини із сенсорними порушеннями.
14. Розкрийте особливості адаптаційного періоду дітей із сенсорними порушеннями в умовах інклюзивного навчання.
15. Охарактеризуйте фази адаптаційного процесу дітей із сенсорними порушеннями в умовах інклюзивного навчання.

16. Охарактеризуйте роль кожного учасника освітнього процесу в процесі соціалізації дітей із сенсорними порушеннями в умовах інклюзивного навчання.
17. Охарактеризуйте ефективну адаптацію дітей із сенсорними порушеннями в умовах інклюзивного навчання.
18. Розкрийте роль сім'ї у соціалізації дитини із сенсорними порушеннями.
19. Охарактеризуйте, у який спосіб здійснюється супровід сімей у соціалізації дитини із сенсорними порушеннями та їхню участь в інклюзивному процесі.
20. Охарактеризуйте напрями підготовки педагогів та колективу дітей з нормотиповим розвитком до успішної адаптації дитини із сенсорними порушеннями в систему закладу освіти з інклюзивною формою навчання.
21. Розкрийте форми роботи для зміни соціальних установок та стереотипів щодо дітей із сенсорними порушеннями, формування толерантного ставлення й гармонізація стосунків в дитячому/учнівському колективі.
22. Проаналізуйте соціальну та емоційну компетентність фахівців закладів освіти.
23. Проаналізуйте шляхи підтримки фахівців з інклюзивного навчання.
24. Охарактеризуйте типи порушень слуху.
25. Розкрийте характеристику та роль слуху при зниженні слуху та практичній глухоті.
26. Проаналізуйте сучасні медичні технічні методи корекції порушень слуху.
27. Розкрийте пріоритет функцій слухового та зорового сприймання для різних груп дітей з порушеннями слуху (глухі, слабкочуючі, діти з КІ тощо).
28. Охарактеризуйте підхід до вибору способу комунікації дітей з порушеннями слуху.
29. Розкрийте особливості розвитку слухового сприймання та формування вимови для дітей з порушеннями слуху.
30. Проаналізуйте систему шкільного навчання дітей з порушеннями слуху в умовах спеціальних закладів освіти та закладів з інклюзивною формою навчання.
31. Розкрийте вплив рівня втрати слуху та вибір освітнього підходу.
32. Охарактеризуйте способи підтримки спілкування з однолітками та вчителем.
33. Розкрийте особливості адаптації змісту, процесу та результатів навчання для дітей з порушеннями слуху.
34. Розкрийте методичні рекомендації щодо розвитку мовлення під час уроків.
35. Розкрийте організацію роботи з віршованими та прозовими текстами.
36. Розкрийте організацію роботи під час переказів та диктантів.
37. Охарактеризуйте особливості словникової роботи для учнів з порушеннями слуху.

38. Розкрийте вимоги до пристосування приміщень до потреб дітей із порушеннями зорової функції.
39. Розкрийте вимоги до пристосування приміщень до потреб дітей із порушеннями слухової функції.
40. Розкрийте загальні рекомендації щодо облаштування території освітнього закладу для незрячої дитини.
41. Розкрийте адаптивні хмаро орієнтовані технології: індивідуалізація та диференціація освітнього процесу, підтримка персоніфікованого комп'ютерно-орієнтованого навчального середовища, підвищення якості й доступності електронних освітніх ресурсів.
42. Розкрийте поняття «адаптація» з позиції адаптації навчальних підходів, матеріалів, навчальних програм, форм і методів навчання тощо.
43. Розкрийте поняття «модифікація» та шляхи її виконання.
44. Розкрийте особливості застосування модифікації для дітей з сенсорними порушеннями в освітньому процесі.
45. Дайте загальні рекомендації щодо формування навчальної діяльності дітей із сенсорними порушенням.
46. Розкрийте додаткові послуги для дітей із сенсорними порушенням.
47. Проаналізуйте міжнародний досвід щодо основних напрямків переходу до самостійного дорослого життя незрячої молоді.
48. Розкрийте закономірності компенсації порушень зору в ранньому віці.
49. Розкрийте основні вимоги до режиму зорових навантажень для дітей із порушеннями зору в умовах інклюзивного навчання.
50. Розкрийте сутність використання тифлографіки. Наведіть приклади завдань.
51. Розкрийте основні вимоги до наочності, яка використовується при навчанні дітей з порушеннями зору.
52. Охарактеризуйте систему Брайля. Зазначте основні положення навчання самостійному утворенню рельєфних знаків – букв шрифтом Брайля.
53. Охарактеризуйте сучасні спеціальні технічні засоби для навчання незрячих школярів.
54. Охарактеризуйте методику аудіодискрипції. Зазначте поле її застосування.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за 100-бальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична картка дисципліни «Технології інклюзивного навчання дітей із сенсорними порушеннями»

Разом: 120годин: 28 годин – лекції, 14 години – практичні заняття, 14 годин – семінарські заняття, 30 годин – семестровий контроль, 26 годин – самостійна робота, 8 години – модульні роботи.

Модулі	Модуль I			Модуль II			
Назва модуля	Передумови організації інклюзивної практики для дітей із порушеннями зорової функції в закладах освіти			Технології інклюзивного навчання дітей з порушеннями зору			
Всього за модуль	60балів			104 бали			
Лекції	1 (1 бал)	2 (1 бал)	3 (1 бал)	4 (1 бал)	5 (1 бал)	6 (1 бал)	7 (1 бал)
Теми лекцій (1 бал за відвідування)	Сучасний стан та проблеми розвитку інклюзивної освіти для дітей із порушеннями зорової функції	Нейрофізіологічні механізми порушень рухової сфери	Особливості комплексного обстеження дітей з порушеннями опорно-рухового апарату	Адаптація освітнього середовища для осіб із порушеннями зору: доступність до комунікацій та інформаційна доступність	Адаптація навчальних підходів для дітей з порушеннями зору: навчальні цілі, навчальні матеріали, форми та методи навчання	Огляд методик навчання незрячих читанню та письму. Сучасні засоби навчання	Стратегії підтримки дітей з порушеннями зору в умовах інклюзивного навчання
Семінарські		1 (1+10 балів)	2 (1+10 балів)		3(1+10 балів)	4(1+10 балів)	
Семінарські заняття		Нейрофізіологічні механізми порушень зорової функції	Особливості розвитку незрячих та осіб з порушеннями зору		Адаптація навчальних підходів для дітей з порушеннями зору: навчальні цілі, навчальні матеріали, форми та методи навчання	Огляд методик навчання незрячих читанню та письму. Сучасні засоби навчання	
Практичні				1 (1+10 балів)		2 (1+10 балів)	3 (1+10 балів)
Практичні заняття				Адаптація освітнього середовища для осіб із порушеннями зору: доступність до комунікацій та інформаційна доступність		Огляд методик навчання незрячих читанню та письму. Сучасні засоби навчання	Стратегії підтримки дітей з порушеннями зору в умовах інклюзивного навчання
Самостійна робота		5 (балів)	5 (балів)	5 (балів)	5 (балів)	5 (балів)	5 (балів)
Модульний контроль	Модульний контроль 1 (25 балів)			Модульний контроль 2 (25 балів)			

Модулі	Модуль III			Модуль IV			
Назва модуля	Психо-соціальні аспекти порушень слуху у дітей			Організація інклюзивного освітнього процесу для дітей з порушеннями слуху			
Кількість балів за модуль	71 бал			93 бали			
Лекції	8 (1 бал)	9 (1 бал)	10 (1 бал)	11(1 бал)	12 (1 бал)	13 (1 бал)	14 (1 бал)
Теми лекцій (1 бал за відвідування)	Роль слуху в сприйнятті навколишнього світу. Порушення слуху.	Можливості слухового сприймання в умовах порушення слухової функції. Слухопротезування.	Особливості розвитку дітей з порушеннями слуху.	Особливі освітні потреби дітей з порушеннями слуху	Специфіка організації освітнього процесу для дітей з порушеннями слуху в інклюзивних умовах.	Підтримка учнів з ООП під час уроків.	Організація інклюзивного навчання в умовах пандемії. Дистанційне та змішане (аудиторно-дистанційне) навчання.
Семінарські		5 (1+10 балів)	6 (1+10 балів)		7 (1+10 балів)		
Семінарські заняття		Можливості слухового сприймання в умовах порушення слухової функції. Слухопротезування.	Особливості розвитку дітей з порушеннями слуху.		Специфіка організації освітнього процесу для дітей з порушеннями слуху в інклюзивних умовах.		
Практичні			4 (1+10 балів)	5 (1+10 балів)		6 (1+10 балів)	7 (1+10 балів)
Практичні заняття			Особливості розвитку дітей з порушеннями слуху.	Особливі освітні потреби дітей з порушеннями слуху		Підтримка учнів з ООП під час уроків.	Організація інклюзивного навчання в умовах пандемії. Дистанційне та змішане (аудиторно-дистанційне) навчання.
Самостійна робота		5 (балів)	5 (балів)	5 (балів)	5 (балів)	5 (балів)	5 (балів)
Підсумковий контроль	Модульний контроль 3 (25 балів)			Модульний контроль 4 (25 балів)			
	Екзамен Усього: 328 =328:60, коефіцієнт 5,46						

8. Рекомендовані джерела

Основна (базова):

1. Богданова Т.Г. Сурдопсихологія. – М.: Академія, 2002.
2. Навчання дітей із порушеннями слуху : навчально-методичний посібник / С. В. Кульбіда, О.М. Таранченко, О.Ф. Федоренко та ін. — Харків : Вид-во «Ранок», 2019. — 216 с. [http://interactive.ranok.com.ua/upload/file/%D0%98%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D0%B8%D1%8F/Navchannia%20ditei%20iz%20porushenniamy%20slukhu%20\(Kulbida%20ta%20in\).pdf](http://interactive.ranok.com.ua/upload/file/%D0%98%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D0%B8%D1%8F/Navchannia%20ditei%20iz%20porushenniamy%20slukhu%20(Kulbida%20ta%20in).pdf)
3. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. – Київ: ТОВ «Агенство «Україна», 2019.- 300с. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/posibniki/inkluziyavnz.pdf>
4. Синьова Є.П. Тифлопедагогіка. Теорія виховання сліпих та слабозорих дітей / Є. П. Синьова, С.В. Федоренко. – К.: Знання, 2009. – 212 с.
5. Синьова Є.П. Тифлопсихологія: Підручник / Є. П. Синьова. – К.: Знання, 2008. – 365 с.

Додаткова:

1. Актуальні питання сурдопедагогіки. Під ред. Фомічової Л.І. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2003.
2. Дробот О., Замша А., Федоренко О. Бімодально-білінгвальний підхід до організації навчання глухих та слабкочуючих. *Особлива дитина : навчання і виховання*. 2017. №4 (84). С. 37-46. Режим доступу: http://ojs.csnukr.in.ua/index.php/Exceptional_child/issue/view/1/1
3. Замша А.В. Психологічна допомога батькам дітей з порушеннями слуху. *Соціально-реабілітаційні і навчальні програми в роботі інклюзивно-ресурсних центрів із сім'єю* : метод. рек. / Т. В. Жук, О. Г. Задорожня, А. В. Замша, Т. Д. Ілляшенко, Т. М. Костенко, А. Г. Обухівська, Г. В. Якимчук ; за ред. А. Г. Обухівської. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. С.161-177. Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/713126/1/%D0%A1%D0%BE%D1%86_%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%B1%D0%BB_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B8.pdf
4. Замша А.В. Технологія діагностування особливих потреб дитини з порушеннями слуху. Інноваційні технології в діяльності інклюзивно-ресурсного центру : метод. посіб. / авт. кол. за ред. А. Г. Обухівської, Т. Д. Ілляшенко. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. С.72-99. Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/718625/1/IRC_razvorot.pdf
5. Нова українська школа : порадник для вчителя / [Н. З. Софій, О. В. Онопрієнко, Ю. М. Найда та ін.; за заг. ред. Н. М. Бібік]. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. — 206 с. – Режим доступу: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya->

vchytelya.pdf

6. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / За заг. ред. М.А. Порошенко та ін. – Київ. – 252 с. Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/posibniki/Inclusive_study_Sep17.pdf
7. Синьова Є.П. Особливості розвитку та виховання особистості при глибоких порушеннях зору: монографія / Є.П. Синьова. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 442 с.
8. Синьова Є.П. Рельєфно-крапкове письмо сліпих. Шрифт Л. Брайля : навч. посіб. / Є.П. Синьова, Ю.О. Войтюк. – К., 2003. – 108 с.
9. Солнцева Л.И. Тифлопсихологія дитинства / Л.И. Солнцева. – М. : Полиграфсервис, 2000. – 250 с.
10. Федоренко О.Ф. Педагогічний супровід молодших школярів зі зниженим слухом в умовах інклюзивного навчання: автореф. дис. ... канд. пед. наук / Федоренко О.Ф.; Інститут спеціальної педагогіки НАПН України. К., 2015. 24 с. Режим доступу: http://ispukr.org.ua/articles/15/15111002_d_full.PDF
11. Федоренко О. Особливості впровадження технології спільного викладання у процес навчання учнів із порушеннями слуху в різних типах освітніх закладів / О. Федоренко // Особлива дитина : навчання і виховання. – № 4(72). – 2014. – С. 75 – 80.
12. Федоренко О. Особливості соціальної інтегрованості молодших школярів зі зниженим слухом в умовах інклюзивного навчання / О. Федоренко // Особлива дитина : навчання і виховання. – № 1(73). – 2015. – С. 79 – 85.
13. Федоренко О. Особливості педагогічного супроводу молодших школярів зі зниженим слухом в умовах інклюзивного навчання / О. Федоренко // Особлива дитина : навчання і виховання. – № 2(74). – 2015. – С. 72 – 77.
14. Федоренко О. Ф. Аспекти універсальності в застосуванні МКФ / О. Федоренко // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. - 2019. – С. 316-323.
15. Федоренко О. Інклюзивне навчання: оцінювання учнів з особливими освітніми потребами / О. Федоренко // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2018. – № 2 (86) – С. 76-86.
16. Федоренко О. Універсальний дизайн в освіті: вивчаємо та впроваджуємо в освітню програму / О. Федоренко // Практика управління закладом освіти. – 2018. – №11 – С. 46-52.
17. Федорець П.С. Технічні засоби в реабілітації інвалідів по зору : навч. посіб / П.С. Федорець. – К., 2006. – 76 с.

9. Додаткові електронні ресурси:

1. Розділ «Батькам дітей з вадами зору» сайту «Крок» <http://krok.org.ua/zir-ukr.php>

2. Е-бібліотека – сайт Всеукраїнського фонду «Крок за кроком»: www.ussf.kiev.ua
3. Електронний браузер та тренажер МКФ. – Режим доступу до ресурсу: <https://stage.icfinedu.org/browser>
4. Онлайн-курс для вчителів початкової школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:mon-edera-osvitoria+st101+st101/about>
5. Освіта дітей з особливими потребами / Сайт МОН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/osvita-osib-z-osoblivimi-potrebami/>
6. Українське товариство сліпих. http://utosdoc.narod.ru/PRO_UTOS.htm

Рекомендовані книги та фільми.

Книги:

1. Деніел Кіз. Квіти для Елджернона /пер.з англійської В. Шовкун. – Харків: клуб сімейного дозвілля, 2015. – 304 с.
2. Джон Грін. Черепахи аж до низу / переклад Марії Пухлій. – Київ: КМ-Букс, 2018. – 296 с.
3. Ентоні Дорр. Все те незрима світло / пер.О. Гординчук. - Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014.- 352 с.

Фільми:

1. «Людина дощу», фільм режисера БарріЛевінсона (1988р.)
2. «Колір раю», фільм режисера МаджидаМаджиді (1999 р.).
3. «Рай!», фільм режисера ТейлораХэкфорда (2004)
4. «Поводир», фільм режисера Олесея Саніна (2013)